

nema drugog izlaza iz zamršenih genealoških pitanja, nego da postavi hipotezu, da je despot Jovan imao tri kćeri: Mariju, Despinu i Jelenu Despotovnu, a ne dve kao što se obično drži.¹¹⁾ Odnosi su veoma zapleteni, a izvora je tako malo, da je teško pouzdano utvrditi istinu. No ipak ne mogu a da, s velikom rezervom, ne postavim novu hipotezu, po kojoj bi broj kćeri Jovana ostao isti, da identificiram Despinu s Jelenom Despotovnom, Despina, žena Jovana Njegoje, spominje na natpisu krušedolskom svoju decu Teodosija, Petra, Stanu i Roksandu; mesto poslednje se spominje na drugom natpisu, dečanskom (sada beogradskom), Jovan.¹²⁾ Jelena Despotovna je imala kćer Roksandu, koja se udala za Jovana Aleksandra IV Lupusneanu.¹³⁾ Za Jelenu Despotovnu se zna da je bila druga žena Petra IV Rareša, pa bih ja pretpostavio da se kao udovica udala za nj, pošto je umro Jovan Njegoje 1521. i zamenio ga njezin i njegov nastariji sin Teodosije. Tako bi Roksanda bila kći Jovana Njegoje; a

¹¹⁾ Ibid., 692.

¹²⁾ Stojanović Ljuba, Zapisi i natpisi, I, No 437 i 440.

¹³⁾ Botosani, zadužbina Jelene Despotovne: Jorga N., La Romanie pitoresque 163—4. Ktitorski natpis, Jelene Despotovne na crkvi u Sučavi; Kozak E. A., Die Inschriften aus der Bukovina, 142—3.

ako bi ispuštanje njezina imena u dečanskom natpisu značilo da je međutim umrla, onda bi mogla biti kći Petra IV Rareša; mati bi, u tom slučaju, dala isto ime drugom detetu, što ne biva retko. Hronoloških teškoća za identificiranje Despina s Jelenom Despotovnom nema; a što se imena tiče još manje, jer Despina (Despotovna) označuje porodičnu čast, poreklo.

Roksanda, kći Jelene Despotovne, je okupljala oko sebe rasutu srpsku vlastelu i sećala se prilozima srpskih zadužbina. Konstantin Jireček je izdao celo pismo Jovana Aleksandra II od 18. junija 1566. Dubrovčanina, u kome im javlja da su se kod njege sklonili prauunci hercega Stefana Georgije, Pavao i Stefan i prauunuke Katarina i Marija, pa ih molj da im učine neku milost ili poklon, ako su ih i njihovim starijim i činili.¹⁴⁾ I Roksandina plaštanica je vezena za Mileševo, u zemlji hercega Stefana. Mileševo je mnogo puta stradalo od Turaka, ali najviše 1690; sasvim je razoreno 1782., a obnovljeno 1863. Roksandina plaštanica je svakojako prenesena prilikom Velike Seobe, 1690, i smeštena pritom u Pakru, koja je osnovana 1697, za Arsenija III Čarnojevića, čiji se krst za blagosiljanje čuva u Pakri.

Ljubljana, 1925.

Nikola Radojić.

¹⁴⁾ Spomenik Srpske Kralj. Akademije, X, 90—1.

KA BIBLIOGRAFIJI LUKAREVIČEVH VRELA.

O nekim autorima, što ih je Vladimir Mažuranić popisao iz Lukarevića i popratio bilješkama u 8. svesku »Narodne Starine« (III., str. 132—151), ima navoda u starom njemačkom djelu: Allgemeines Gelehrten Lexicon von Chr. Gottl. Jöcher, Leipzig MDCCCL, kojim bi se naznačene bilješke mogle u koječem popuniti.

Belonio. G. VI. Mažuranić doista je pogodio, da je to putnik, Francez, Pierre Belon. Poslije je našao, da je o tim putovanjima Belonovim već nešto spomenuo dr. P. Matković u »Radu«, svez. 55. na str. 129. i u »Radu« svez. 62. str. 78. (u opasci).

Biondo (?) = Blondus (Flavius) 1392.—1463. napisao je: »De origine et gestis Venetorum« u »Thesaurus antiquus et historia Italiae«. Da nije u tome djelu govora o tome »kako su zaposjeli Slovjeni Ilirik«? U djelu: Eucyclopaedia Britannica (Cambridge, 11. izd.) p. r. »compass« našao je g. Mažuranić, da su talijanski pomorci, i to baš oni iz luke Amalfi, počeli služiti se

već prije g. 1269. pomičnim magnetom i tu vijest da je iznio historik Flavius Blondus u svojem djelu »Italia illustrata«, napisanom oko g. 1450.

Callisto Niceforo (?) — Naučna biblioteka u Celovcu (Klagenfurt) ima pod brojem 10.177 djelo; Callistus Nicephorus, Kirchenhistorie übersezt v. M. Fugger, Ingolstadt 1588. — Lukarević je to djelo mogao upotrebiti u originalu.

Cosmografia di Rudingero (?) Rüdinger (Esrom) iz Bamberga, rođ. 1523., bio je profesor u Wittenbergu, išao u Moravsku, pridruživši se češkoj braći, podučavao je u Danzigu i napisao razna djela. (Po Jöcheru).

David Ottomano (?) — Jöcher spominje jednog pisca imenom David, koga je Lukarević mogao nazvati Ottomanom. »David Ausi, ein Jude zu Constantinopel, von dem aber die Zeit, wann er gelebet, nicht bekannt ist, hat ein Werck unter dem Titel

de figura terrae oder cosmographia geschrieben, so zu Constantinopel in 4° gedruckt worden. G. Mažuranić našao je u »Encyclopaedia Britannica« pod natuknicom Ramusi, (Giovanni Battista) »da je neki David the Hebreu« utjecao u glasovito djelo o sabranim putopisima, izdano u tri toma u Mlecima g. 1550.—1559. Ovaj Ramusio poznao je mnoštvo jezika, navlastito sve jezike oko sredozemskog mora. I ako tu zbirku putopisa Lukarević ne citira, nema sumnje on je poznao te putopise (izašli su pod naslovom »Navigazioni e viaggi« — Možda je i David Ottomano među njima, a možda je spomenuti i Biagio Bevilacqua i Giovanni Rauso).

Dione Byzantino (?) — Dionysius Byzantinus, siehe Dionysius Afer... »Dionysius, ein Geographus, mit dem Zunahmen Afer, von Byzantz oder Alexandria, oder auch Charax in Susiana, soll eine Erdbeschreibung auf Befehl Augusti, zu dessen Zeit er gelebt, geschrieben haben, welcher περιήγησις genannt, daher er selbst unter dem Nahmen Periegeta bekannt ist.

Ganfredo Antonio (?) siehe Gottfried.

Goroppio Giovanni (?) — »Goropius (Johannes), Becanus zugenahmt, ein Medicus und Philologus, geb. zu Hilvarenbeck im Brabantischen An. 1518... war der orientalischen und occidentalischen Sprachen trefflich kundig«. Mnogo je putovao, bio je tjelesni liječnik franceske kraljice Eleonore i ugarske kraljice Marije (sestre cesara Karla V.). Pisao je među ostalim i djelo: »Origines gentium«. Umro je g. 1572. u Mstrichtu. Spisi su mu se štampali g. 1580. u Antwerpenu.

Guaino Alberto (?)

Guaino Alessandro (?)

Jöcher ima: »Gainier oder Gainerio, Gaynerio, Guaynerio, Guernaius (ant.), ein Medicus zu Pavia, † 1440., Werke Lion 1518., 1525...«

Mario Negro (?) — »Marius Dominicus, siehe Niger (Dominic. Marius) ein Venetianer, lebte um 1490. und schrieb eine Geographie von Sicilien lateinisch in 26 Büchern, welche 1557 zu Basel herausgekommen; hernach aber den 1579 zu Franckfurt in folio gedruckten Corpori scriptorum rerum sicularum art. 3 einverlebt worden«.

Marmor Luigi (?) — Marmolius ader der Marmol Caravajal (Ludov.) ein Spanier von Granada«. Živio je koncem XVI. stoljeća. Ima od njega: Descripcion general de

Africa, con todos los sucesos de guerra, que a avido entre los infides y el pueblo christiano y entre elles misinos des de que Mahoma invento su secta basta el anno 1571. Francuski prevod izašao u Parisu 1667.

Riccio Michele (?) — Ritijs, Riccio, Ricio, Ris oder Ruis (Mich.), »ein I Ctus (Iuris consultus) und Historicus«, rodio se u »Castel a Mare di Stabia«, profesor, diplomat, koga je kralj Ljudevit XII. poslao g. 1506. u Genovu i učinio ga kr. savjetnikom, grofom i t. d. Jöcher kaže, da je napisao »unter andern historischen Werken auch »historiam de regibus Hungariae, so auch in Ant. Bonfinii historia pannonica stehent«. Djela da su mu izašla u Baselu 1517., u Napulju 1645. po 4. puta. Ima od njega: Scholia et observationes in Corippum Africanum de laudibus Justini; historia de regibus Hispaniae (3. sv.); historia de regibus Galliae, (3. sv.); historia de regibus utriusque Siciliae (4. sv.) »so in dem 1579 zu Franckfurt in folio gedruckt Corpore Scriptorum rerum sicularum«; stehent i t. d. — Našla sam u katalogu štajerske zemaljske knjižnice (Johanneum) u Grazu pod brojem 16.843: Riccio Mich. D Michaelis Ritijs a consilio et ab requaestis (ut aiunt) regii: Compendiosi et veridici de regibus christianis fere Libelli... Parisiis 1507.

Spandugino Teodoro (?) = Theodorus Spanduginus Cantacuzenus. Liber de origine et moribus Turcarum. Florentiae 1468. (po Pothastu). Talijansko sam izdanje imala u ruci u Bečkoj sveučilišnoj biblioteci. Vidi moju raspravu: Die letzte Kaiserin von Trapezunt in der südslavischen Dichtung, Heft 4 der Balkanforschungen, Sarajevo 1912, str. 5. op. 2.

Za čudo bezuspješno bijaše traganje za nepoznatim autorima, što ih je Lukarević imao ili poznao, u ogromnom djelu: Biografija universale antica e moderna, Venezia MDCCCXXII. Dva su podatka ipak spomena vrijedna.

Bodino (?) — Vjerojatno je, da je g. Mažuranić pogodio, kada je pod Bodino naslutio, da Lukarević pomišlja na koje djelo Jean Bodina. U rečenom slovaru spominje se pod imenom Bodin Giovanni, da je izdao u Parizu »Sei libri della repubblica« g. 1577.*

Bruin Georgio (?) — Ne nadoh u istom leksiku Lukarevićeva pisca »Georgio«, već nekoga Bruyna, Abramova

* O Bodinu postoji obilna literatura i pisac je opće poznat. Op. ur. N. S.

Bruyn, koji je kao rezbar radio od god. 1560.—1580. i ostavio djelo »Diversarum gentium armatura equestris«; izdao je g. 1577. »Imagines omnium pene gentium«. Mažuranić misli, da bi sigurno bilo zanimljivo pogledati prvo pomenute slike, jer je u ono doba bez sumnje među konjičkom opremom prikazana i njemačka i poljska i ugarska i hrvatska kao i turska oprema. Djelo ima 50 tabla uz latinsko i njemačko tumačenje.

U više navrata i na raznim mjestima upozoravao je g. Vladimir Mažuranić na neopodno potrebu opsežnijeg i temeljitijeg istraživanja arapskih izvora s obzirom na staru historiju južnih Slovena, opsežnijeg i temeljitijeg nego što se to do sada provelo s naše strane. Vidi uvod u »Dodatke k Prinosima za hrv. prav. povj. Rječnik«, Zagreb 1923; »Pozdrav bratski sa našega Jadrana« u Spomen-knjizi u slavu profesora O. Balzera, Lwów 1925 i velika rasprava o Melek Jaši Dubrovčaninu u Indiji, koja je ugledala svjetlo u djelu, što ga je spremila Jugoslavenska Akademija u Zagrebu za proslavu 1000-godišnjice hrvatskog kraljevstva. (Vidi i poziv dr. Lav. Sika u Jevrejskom Almanahu, I. godište, Vršac 1925., o potrebi povjesnice Jevreja u Jugoslaviji). Učenjacima drugih narodnosti nisu bilješke o Sla-

venima tako važne, da bi ih svaki put iscrpljivo naveli. Možda bi vrijedno bilo, da se toga radi pregleda djelo »osnivača filozofskoga promatranja historije«, Ibn Chalduna (1332.—1406.). U raspravi A. v. Kremers: Ibn Chaldun und seine Culturgeschichte der islamischer Reiche, Sitzungsber. d. phil. hist. Cl. d. k. Akad. d. W., Wien 1879., Bd. 93, spominju se Slaveni na dva mjesta. str. 589 i str. 599 slj. »Poznati pisac« Gâhiz (Vidi Encyclopaedia Britannica pod Johiz, i Larousse pod Djahedh), koji je umro g. 869., raspravlja već o uticaju zraka, vode i tla na razvitak ljudskih plemena »wie man dies am besten an den Negern (zing) und den Slaven (sakâlibah), sowie an den Bewohnern der Länder von Jâgug und Magug (der Tartarei) beobachten könne«. Čini se, da ih uzima kao zastupnike crne, bijele i žute (? rase. Ibn Chaldun opet na mjestu, gdje dijeli ljude u »nomade« i »sjedioce« izvodi: Neki od prvih gaje ovce, goveda ili koze, za koje trebaju sočne paše, i stoga ne prodiru daleko u pustinju. »Unter diese Classe rechnet Ibn Chaldun die Berberer, die Slaven, die Türken und diesen verwandten Turkomanen«. — Možda ovo mjesto nije jedino, gdje Ibn Chaldun, taj oštroumni posmatralac ljudskih osebina, čina i sudbina, spominje Slavene (arapski: »sakâlibah«).

Camilla Lucerna.

IZ NARODNE KNJIŽEVNOSTI

Omiljeni junak naših narodnih pesama Marko Kraljević našao je mesta i u legendama susednih Arbanasa. Jednu takvu priču saopštio mi je poznati albanski pesnik At Gjergj Fishta. Ova je priča postala i čuva se u Zadrima, gde, i inače, ima priličan broj narodnih umotvorina, u kojima se priča o licima ili događajima iz naše prošlosti; ili su pak po motivu srodne sa našim narodnim umotvorinama. Ta albanska legenda i Marku glasi:

Pošao Marko Kraljević iz svoje babovine Prilipa grada, da vidi more, prebaci ga kamenom i preskoči na konju. Na ovaj put rešio se zbog toga, što su ga neki junaci iz arbanaskih gora prekorili na jednom sastanku, da on to ne može učiniti. No Marko je hteo da Arbanasima dokaže, da on može sve. Pošao je preko Kosova i došao u arbanske klisure. Tu mu se jednog dana spotače konj, te se jako povredi. Marko od žalosti tako duboko uzdahnu, da se u jednom brdu od njegovoga snažnoga daha stvorila jedna velika pećina. Nigde u blizini nije bilo sela ni varoši. Marko se našao u čudu, šta da radi

s konjem, kojega je voleo kao svoju glavu. Plakao je kao malo dete. Pred veče je počela padati kiša. Marko uvede konja u onu novostvorenu pećinu, prostre ispod njega planinskoga lišća pa legne pored njega. U jutru ustane rano i pode tamo amo da potraži konju leka. Vratu se natrag i sedne na jednoj steni iznad pećine u kojoj je ostavio konja. Počeo je kukati kao kukavica. Čuje to vila, dođe Marku, poznade ga i upita ga što mu je. Marko joj se potuži na slučaj. Vila mu obeća pomoć, uteši ga i odvede sa sobom. Iz svoje pećine dade mu ljekovitoga bilja da ga prokuha u vodi, pa da zajedno s njom okupa konja, koji će nakon toga ozdraviti. Marko je vilu poslušao, no dok je lečio konja sam se razboli. Za svoju bolest nije mnogo mario; čim konj ozdravi, on ga uzjaha i produži putovanje. Išao je tako danju i noću. Kad je došao do Zadrime, konj mu zaostade na jednom brdu. Dalje nije htio ni kročiti. Uzaludni su bili svi Markovi napori, konj je ostao uporan. Ali je Marka pratila sreća u svemu, naročito kad su u pitanju bili viteški pod-